

Реалізація інструментів доктрини "підняття корпоративної завіси" в судовій практиці

У монографії проведено комплексне дослідження проблем теорії і практики реалізації інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси».

Розкриваються теоретико-методологічні та нормативні передумови формування та дається загальна характеристика доктрини «підняття корпоративної завіси». Висвітлюється процес формування вказаної доктрини в країнах англо-американського і континентального права та практиці Європейського суду з прав людини.

Вивчаються відносини контролю як головний критерій застосування цієї доктрини. Розкриваються основні інструменти наведеної доктрини в законодавстві України. Досліджується судова практика субсидіарної відповідальності бенефіціарних власників і посадових осіб юридичної особи–банкрута, а також відповідальності бенефіціарних власників банків і пов'язаних осіб у зв'язку з ліквідацією банку.

Показано застосування цієї доктрини при реалізації права на звернення до суду та оскарження судових рішень у господарському, цивільному й адміністративному судочинстві. Досліджується судова практика застосування інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» при застосуванні санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, щодо яких введено санкції РНБО.

Для науковців, викладачів, суддів господарських судів, арбітражних керуючих, ліквідаторів банків, прокурорів, практикуючих юристів, а також усіх, хто цікавиться проблемами теорії і практики реалізації доктрини «підняття корпоративної завіси».

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

В. М. Махінчук

**РЕАЛІЗАЦІЯ
ІНСТРУМЕНТІВ ДОКТРИНИ
«ПІДНЯТТЯ
КОРПОРАТИВНОЇ ЗАВІСИ»
В СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ**

Монографія

ЮРИНКОН ІНТЕР
Київ-2024

УДК 346.03:[334.7+347.72]](477+100)(02)
М36

Рекомендовано до друку Вченою радою Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України (протокол № 3 від 28 лютого 2024 р.)

Рецензенти:

Нагнибіда В. В., доктор юридичних наук, професор, заступник Голови постійно діючого Міжнародного комерційного арбітражу при ТПП України;

Короєд С. О., доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права та публічного управління Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»

Махінчук В. М.

М36 Реалізація інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» в судовій практиці: монографія / НДІ приват. права і підпр-ва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України. Київ: Юрінком Інтер, 2024. 380 с.

ISBN 978-966-667-843-3

У монографії проведено комплексне дослідження проблем теорії і практики реалізації інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси». Розкриваються теоретико-методологічні та нормативні передумови формування та дається загальна характеристика доктрини «підняття корпоративної завіси». Висвітлюється процес формування вказаної доктрини в країнах англо-американського і континентального права та практиці Європейського суду з прав людини. Вивчаються відносини контролю як головний критерій застосування цієї доктрини. Розкриваються основні інструменти наведеної доктрини в законодавстві України. Досліджується судова практика субсидіарної відповідальності бенефіціарних власників і посадових осіб юридичної особи–банкрута, а також відповідальності бенефіціарних власників банків і пов'язаних осіб у зв'язку з ліквідацією банку. Показано застосування цієї доктрини при реалізації права на звернення до суду та оскарження судових рішень у господарському, цивільному й адміністративному судочинстві. Досліджується судова практика застосування інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» при застосуванні санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, щодо яких введено санкції РНБО.

Для науковців, викладачів, суддів господарських судів, арбітражних керуючих, ліквідаторів банків, прокурорів, практикуючих юристів, а також усіх, хто цікавиться проблемами теорії і практики реалізації доктрини «підняття корпоративної завіси».

УДК 346.03:[334.7+347.72]](477+100)(02)

ISBN 978-966-667-843-3

© Махінчук В. М., 2024

© Юрінком Інтер, 2024

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень.....	5
Передмова.....	7

Глава 1. Формування доктрини «підняття корпоративної завіси» та її правова природа

§ 1.1. Теоретико-методологічні та нормативні передумови формування та загальна характеристика доктрини «підняття корпоративної завіси»	12
§ 1.2. Формування доктрини «підняття корпоративної завіси» в країнах англо-американського і континентального права та практиці Європейського суду з прав людини	45
§ 1.3. Відносини контролю як головний критерій застосування доктрини «підняття корпоративної завіси»	71
§ 1.4. Основні інструменти доктрини «підняття корпоративної завіси» в законодавстві України.....	99

Глава 2. Судова практика реалізації інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» в господарському судочинстві України

§ 2.1. Субсидіарна та солідарна відповідальність бенефіціарних власників і посадових осіб юридичної особи–банкрута.....	130
§ 2.2. Відповідальність бенефіціарних власників банків і пов'язаних осіб у зв'язку з ліквідацією банку	193
§ 2.3. Застосування доктрини «підняття корпоративної завіси» при реалізації права на звернення до господарського суду та оскарження судових рішень ...	229

Глава 3. Реалізація інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» в адміністративному і цивільному судочинстві України

§ 3.1. Застосування інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» при реалізації права на звернення до суду та оскарження судових рішень в адміністративному і цивільному судочинстві.....	300
§ 3.2. Застосування інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» при застосуванні санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, щодо яких введено санкції РНБО України	324
Післямова	349
Список використаних джерел	351

Перелік умовних скорочень

PCV	— Piercing/lifting the corporate veil (підняття корпоративної завіси)
AT	— Акціонерне товариство
ВССУ	— Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ
ВСУ	— Верховний Суд України
ВС	— Верховний Суд
ВС КАС	— Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду
ВС КГС	— Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного господарського суду
ВС КЦС	— Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного цивільного суду
ГК України	— Господарський кодекс України
ГПК України	— Господарський процесуальний кодекс України
ЄКПЛ	— Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод
КУзПБ	— Кодекс України з процедур банкрутства
КУпАП	— Кодекс України про адміністративні правопорушення
МКАС	— Міжнародний комерційний арбітражний суд
МЦВІС	— Міжнародний центр по врегулюванню інвестиційних спорів

Перелік умовних скорочень

НАК	— Національна акціонерна компанія
НБУ	— Національний банк України
ПАТ	— Публічне акціонерне товариство
ПК України	— Податковий кодекс України
ТОВ	— Товариство з обмеженою відповідальністю
ТПП	— Торгово-промислова палата
ФГВФО	— Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ФДМУ	— Фонд державного майна України
ЦК України	— Цивільний кодекс України
ЄСПЛ	— Європейський суд з прав людини

Передмова

У підприємницькій практиці різних країн часто зустрічається давно перевірена і звичайна стратегія створення і об'єднання декількох взаємопов'язаних компаній, що виконують різні функції та використовуються як у звичайних комерційних цілях (для полегшення управління, розподілу і мінімізації ризиків), так і з недобросовісною метою — для зосередження всіх активів на одній компанії, а зобов'язань — на іншій. Звісно ж, остання компанія зазвичай буде обтяжена тільки зобов'язаннями і в переважній більшості випадків на неї чекатиме банкрутство або повна ліквідація. Цілком очевидно, що практично єдиним шансом кредитора такої компанії повернути хоча б частину заборгованості є стягнення боргів не безпосередньо з такої юридичної особи-боржника, а з контролюючих таку організацію осіб, які володіють достатніми активами (бенефіціарів).

Оскільки, з одного боку, законодавець має сприяти розвитку юридичних осіб як основних суб'єктів підприємницької діяльності, а з іншого боку, він зобов'язаний захистити інтереси кредиторів юридичної особи від можливих зловживань і недобросовісної поведінки, тому актуальною проблемою корпоративного права є пошук ефективного механізму боротьби з таким зловживанням принципом автономії волі як створення і використання юридичної особи виключно з метою обмеження ризиків. Якраз доктрина «підняття корпоративної завіси», що виникла в країнах англо-американського права і поширилася в інших країнах, може бути ефективним механізмом протидії таким зловживанням. Адже, як відомо, основоположним принципом корпоративного права є повна відокремленість майна юридичної особи. Це означає, що саме юридична особа, а не її власники, несе відповідальність за своїми операціями, боргами і деліктами. Іншими словами, обмежена відповідальність надає істотну перевагу акціонерам, директорам, посадовим особам та співробітникам юридичної особи, оскільки жоден з них не несе відповідальності за дії, вчинені від імені організації. Однак існують винятки із загальної концепції обмеженої відповідальності, оскільки має місце практика недобросовісного використання положень закону, зокрема, в якості інструменту обману кредиторів. Доктрина «підняття корпоративної завіси» є способом притягнення до відповідальності посадових осіб, директорів і акціонерів за боргами організації, а також притягнення до відповідальності материнської організації за зобов'язаннями дочірньої компанії.

Положення щодо необхідності закріплення у законодавстві чіткого механізму притягнення засновників (учасників, акціонерів, членів) юридичної особи до цивільно-правової відповідальності вже були в Україні предметом наукових обговорень на рівні монографічних досліджень¹, які, незважаючи на актуальність, так і не набули подальшого відображення у наукових працях і не стали предметом численних наукових дискусій. Власне, в найширшому розумінні доктрини PCV² («підняття корпоративної завіси») йдеться про необхідність встановлення (ідентифікації) контролюючої особи, яка фактично має можливість давати вказівки і таким чином визначати напрями діяльності підконтрольної особи, чії дії або бездіяльність могли спричинити негативні наслідки для юридичної особи, внаслідок чого виникла ситуація, за якої неможливо задовольнити вимоги кредиторів. Йдеться про невідповідність дій такої особи звичайним засадам цивільного обороту. Незважаючи на відсутність у законодавстві України будь-яких формулювань, які б містили словосполучення «корпоративна завіса», «підняття корпоративної завіси» (та похідні від них формулювання), не можна говорити про відсутність елементів чи інструментів доктрини PCV («підняття корпоративної завіси») в українському праві взагалі. Оскільки, в принципі, положення чинного законодавства України містять інструменти притягнення до відповідальності контролюючих осіб за зобов'язаннями підконтрольних з метою захисту прав кредиторів, можна стверджувати про наявність, хоч і обмежену, елементів чи інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» в чинному законодавстві України, які слід виокремити і проаналізувати.

До речі, новий Верховний Суд в одному зі своїх рішень прямо вказав на «інструменти» доктрини «підняття корпоративної завіси» та в якості такого «інструменту» назвав можливість застосування у справах про банкрутство інституту солідарної відповідальності³.

Тому в нашій монографії, по-перше, ми будемо використовувати саме термін «підняття корпоративної завіси» (а не «вуалі»), а по-друге, існуючі в законодавстві України механізми реалізації вказаної

---

¹ Акіменко Ю. Ю. Особливості цивільно-правового статусу господарського товариства однієї особи (на прикладі законодавства України та ФРН): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Одеса, 2011. 20 с.

² PCV — Piercing the corporate veil.

³ Постанова Верховного Суду від 26 жовтня 2022 року, судова справа № 910/406/21. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107249364> (дата звернення: 15.12.2023).

доктрини ми називатимемо «інструментами» доктрини «підняття корпоративної завіси».

Зважаючи на правову природу доктрини «підняття корпоративної завіси» та основних етапів її формування, враховуючи актуальну судову практику реалізації інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» в господарському, адміністративному і цивільному судочинстві України останніх років, в нашій монографії в першому розділі ми розглянемо теоретико-методологічні та нормативні передумови формування та здійснимо загальну характеристику доктрини «підняття корпоративної завіси», висвітлимо становлення і розвиток цієї доктрини в країнах англо-американського і континентального права та практиці Європейського суду з прав людини, охарактеризуємо відносини контролю як головний критерій застосування доктрини «підняття корпоративної завіси», а також визначимо основні інструменти доктрини «підняття корпоративної завіси» в законодавстві України. В другому і третьому розділах нашої монографії на основі аналізу судової практики Верховного Суду останніх років ми розглянемо питання субсидіарної та солідарної відповідальності бенефіціарних власників і посадових осіб юридичної особи–банкрута (яка, до речі, існує в законодавстві України про неплатоспроможність вже понад 20 років⁴), відповідальності бенефіціарних власників банків і пов'язаних осіб у зв'язку із ліквідацією банку, застосування доктрини «підняття корпоративної завіси» при реалізації права на звернення до господарського суду та оскарження судових рішень, а також питання застосування інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» при реалізації права на звернення до суду та оскарження судових рішень в адміністративному і цивільному судочинстві, та застосування інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» при застосуванні санкції у вигляді стягнення в дохід держави активів, що належать фізичній або юридичній особі, щодо яких введено санкції РНБО України.

Сподіваємось, що висвітлені в монографії проблеми теорії і практики реалізації інструментів доктрини «підняття корпоративної завіси» будуть корисними всім, хто цікавиться і є небайдужим до окреслених проблем цивільного і корпоративного права, а також будуть підґрунтям подальших досліджень та обґрунтування нових перспективних напрямів і шляхів ефективного застосування інструментів зазначеної доктрини на практиці.

---

⁴ Постанова Верховного Суду від 9 грудня 2021 року, судова справа № 916/313/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101989964> (дата звернення: 15.12.2023).

Глава 1

**Формування доктрини
«ПІДНЯТТЯ
КОРПОРАТИВНОЇ
ЗАВІСИ»
та її правова природа**

---

§ 1.1. Теоретико-методологічні та нормативні передумови формування та загальна характеристика доктрини «підняття корпоративної завіси»

Розглядаючи різні аспекти правового регулювання підприємницької діяльності, ми дотримуємося підходу, згідно з яким підприємництво є сферою суспільних відносин, де суб'єкти мають рівні правові можливості і юридичні обов'язки, а відносини між ними регулюються диспозитивним методом, властивим приватному праву⁵. Підприємницькі відносини розглядаються нами як суспільні відносини, що виникають між суб'єктами підприємництва в ході укладення та виконання ними договорів про передачу майна у власність, виконання робіт чи надання послуг та інших договорів, метою яких є одержання цими суб'єктами прибутку. З цього випливає, що основну нормативну базу правового регулювання підприємницьких відносин становить договірне право, а сторонами підприємницьких відносин є виключно суб'єкти підприємницької діяльності, передусім підприємства всіх організаційно-правових форм. Водночас для ефективного розвитку підприємницьких відносин їх правове регулювання має враховувати особливості економічних базисних засад самих відносин, що опосередковують підприємницький оборот. При цьому основною підставою виділення підприємницьких відносин серед інших економічних відносин є не юридична, а економічна ознака — спекуляція як економічна активність з метою одержання прибутку. Спекулятивна складова знаходить своє відображення в юридичній площині у вигляді закріплення в дефініції підприємницької діяльності мети одержання прибутку. Саме такий підхід було закладено нами раніше при формуванні концепції приватноправового регулювання підприємницьких відносин⁶.

---

⁵ Махінчук В. М. Приватноправові та публічно-правові засади регулювання підприємницької діяльності. *Право України*. 2013. № 11. С. 342–350.

⁶ Махінчук В. М. Теоретичні засади приватноправового регулювання підприємницьких відносин: дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03; НДІ приват. права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака. Київ, 2014. 400 с.

§ 1.1. Теоретико-методологічні та нормативні передумови формування та загальна характеристика доктрини «підняття корпоративної завіси»

Становлення, функціонування і розвиток вітчизняного підприємництва в Україні відбувається не у соціальному вакуумі й ґрунтується не на абстрактному суспільному базисі. Ці процеси здійснюються у конкретному суспільному контексті й під впливом конкретно-історичних умов, які, з одного боку, сприяють розвиткові, а з іншого — гальмують їх. У свою чергу, підприємництво як соціальне явище не тільки піддається впливу суспільних процесів, а й саме торкається цих процесів, що також впливає, видозмінює, трансформує їх⁷. Отже, враховуючи те, що підприємницькі відносини найбільш оперативно реагують на зміну суспільних відносин загалом і технологічний прогрес зокрема, то об'єктивно постає питання про необхідність перегляду загальноприйнятих засад цивільно-правової відповідальності підприємств перед його кредиторами, а також відповідальності засновників (учасників, акціонерів), які перебувають із таким підприємством в корпоративних відносинах. Адже належність юридичної особи до корпоративної передбачає наявність, передусім, майнового правового зв'язку між юридичною особою та її засновниками (учасниками, акціонерами), який проявляється у наявності в останніх як майнових, так і немайнових прав⁸.

Така цивільно-правова відповідальність юридичної особи та інших осіб перед її кредиторами спрямована передусім на досягнення справедливого балансу інтересів між засновниками (учасниками) юридичної особи, самою юридичною особою, членами її органів управління і кредиторами юридичної особи. Водночас як у теорії цивільного права, так і господарських правовідносинах вже давно актуальним постало питання про межі цієї відповідальності з точки зору перспектив розвитку відповідних правових норм у рамках цивільно-правових, господарських і, зокрема, корпоративних правовідносин.

При цьому під корпоративними відносинами ми розуміємо цивільно-правові відносини, засновані на рівності, автономії волі і майновій самостійності учасників, що виникають у зв'язку зі створенням і діяльністю юридичної особи як окремого суб'єкта права, який є відмінним від своїх засновників, учасників, акціонерів, членів органів

---

⁷ Селіванов В. М. Підприємництво в Україні: проблеми становлення та перспективи розвитку. *Право України*. 1995. № 7. С. 18.

⁸ Зеліско А. В. Корпоративна юридична особа: теоретико-правовий аналіз. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2017. № 1. С. 32. URL: http://www.lsej.org.ua/1_2017/8.pdf (дата звернення: 02.12.2023); Зеліско А. В. Підприємницькі юридичні особи приватного права як корпоративні утворення. *Юридична Україна*. 2017. № 1. С. 17.

Глава 1. Формування доктрини «підняття корпоративної завіси» та її права природа

управління, вигодонабувачів (бенефіціарів) або кредиторів. Те, що корпоративні правовідносини притаманні юридичним особам, створеним не лише в організаційно-правовій формі товариств, підтверджується судовою практикою Верховного Суду та прямо впливає з положень ГПК України⁹, п. 3 ч. 1 ст. 20 якого передбачено, що господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку зі здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема: справи у спорах, що виникають з корпоративних відносин, в тому числі у спорах між учасниками (засновниками, акціонерами, членами) юридичної особи або між юридичною особою та її учасником (засновником, акціонером, членом), у тому числі учасником, який вибув, пов'язані зі створенням, діяльністю, управлінням або припиненням діяльності такої юридичної особи, крім трудових спорів. Зазначене також підтверджується положеннями ГК України¹⁰, який до 01.01.2023 містив відповідне визначення корпоративних відносин як відносин, що виникають, змінюються та припиняються щодо корпоративних прав, під якими розуміються права особи, частка якої визначається у статутному капіталі (майні) господарської організації, що включають правомочності на участь цієї особи в управлінні господарською організацією, отримання певної частки прибутку (дивідендів) даної організації та активів у разі ліквідації останньої відповідно до закону, а також інші правомочності, передбачені законом та статутними документами. При цьому господарськими організаціями визнаються всі юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку (п. 1 ч. 2 ст. 55, ч. 1 і 3 ст. 167 ГК України в редакції до 01.01.2023). Починаючи з 01.01.2023 законодавче визначення корпоративних відносин вже міститься в ЦК України¹¹, який під ними розуміє відносини між учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) юридичних

9

10

⁹ Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 року (в редакції Закону від 3 жовтня 2017 року № 2147-VIII) (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення: 02.12.2023).

11

¹⁰ Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 02.12.2023).

¹¹ Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 02.12.2023).

§ 1.1. Теоретико-методологічні та нормативні передумови формування та загальна характеристика доктрини «підняття корпоративної завіси»

осіб, у тому числі які виникають між ними до державної реєстрації юридичної особи, а також відносини між юридичною особою та її учасниками (засновниками, акціонерами, пайовиками) щодо виникнення, здійснення, зміни і припинення корпоративних прав (ч. 6 ст. 96¹ ЦК України в редакції Закону № 2465-IX від 27.07.2022¹²). Нове (чинне) визначення корпоративних відносин, у порівнянні з попереднім, є більш широким та повністю узгоджується з наведеними положеннями п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України, яке визначає юрисдикцію господарських судів як за суб'єктним складом, так і характером правідносин.

Варто наголосити, що необхідність спеціального правового регулювання відповідних відносин виникає саме тому, що створюється визнане правом нове правосуб'єктне утворення, яке наділене своїми засновниками (учасниками, членами) відокремленим майном (принцип відокремлення) і здатне від власного імені виступати в цивільному обороті та нести самостійну майнову відповідальність за зобов'язаннями перед третіми особами. В науці цивільного права прийнято вважати, що саме принцип відокремлення, як основоположний принцип корпоративного права, є основною причиною того, що в законодавстві про юридичних осіб різних організаційно-правових форм переважають саме імперативні норми у порівнянні, наприклад, з договірним правом. Слід погодитися, що юридична особа, як майнова маса (персоніфіковане майно), формально «відірвана» від свого людського субстрату, виступає від свого імені в цивільному обороті і створює таким чином підвищені ризики втрати майна як у внутрішніх відносинах (для власних учасників (інвесторів)), так і у зовнішніх (для кредиторів, працівників, споживачів, видонабувачів тощо).

Як відомо, у корпоративному праві основоположним є правило про самостійну майнову відповідальність юридичної особи за своїми зобов'язаннями перед кредиторами. Так, учасник (засновник) юридичної особи не відповідає за зобов'язаннями юридичної особи, а юридична особа не відповідає за зобов'язаннями її учасника (засновника), крім випадків, встановлених установчими документами та законом (ч. 3 ст. 96 ЦК України). Відповідальність учасників обмежується лише розміром вкладу, внесеного до статутного капіталу, або майном товариства. Але в даному випадку йдеться про економічні

---

¹² Про акціонерні товариства: Закон України від 27 липня 2022 року № 2465-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#n1995> (дата звернення: 02.12.2023).

Глава 1. Формування доктрини «підняття корпоративної завіси» та її правова природа

ризиків засновників юридичної особи, оскільки власником майна, внесеного до статутного капіталу, є юридична особа, і говорити про юридичну відповідальність учасників в межах внесеного вкладу некоректно. Тому в законодавстві найчастіше йдеться про те, що учасники несуть не відповідальність, а ризик збитків в межах вартості внесених вкладів.

Випадки, коли можливо притягати до відповідальності, ігноруючи оболонку юридичної особи, можуть бути передбачені лише законом, а не підзаконним нормативним актом чи договором, оскільки це прямо впливає з положень Конституції України¹³, згідно з п. 7 і 8 ст. 92 якої передбачено, що виключно законами України визначаються: правовий режим власності; правові засади і гарантії підприємництва тощо.

У законодавстві передбачені випадки, коли засновники (учасники) або власник майна юридичної особи притягуються до відповідальності за боргами юридичної особи. Ці випадки, як винятки із загального правила, повинні бути спеціально передбачені безпосередньо в законах або установчих документах юридичної особи. Вони обумовлені або особливостями організаційно-правової форми юридичної особи, або особливими обставинами, що носять екстраординарний характер. Можливість притягнення до відповідальності засновників (учасників) або власника юридичної особи перед її кредиторами передбачена безпосередньо законами стосовно окремих організаційно-правових форм юридичних осіб.

Наприклад, у повних і командитних товариствах учасники солідарно несуть додаткову (субсидіарну) відповідальність за зобов'язаннями товариства усім майном, що їм належить. Учасник товариства, який вибув із товариства, відповідає за зобов'язаннями товариства, що виникли до моменту його вибуття, рівною мірою з учасниками, що залишилися, протягом трьох років з дня затвердження звіту про діяльність товариства за рік, у якому він вибув із товариства. Що ж стосується вкладника командитного товариства, то якщо він вчиняє правочин від імені та в інтересах товариства без відповідних повноважень та не отримав схвалення командитного товариства, він відповідає перед третіми особами за вчиненим ним правочином усім своїм майном (ч. 1 ст. 119, ч. 1, 4 ст. 124, ч. 1 ст. 133, ч. 1 ст. 138 ЦК України).

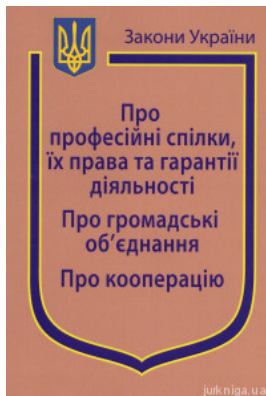

13

¹³ Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 02.12.2023).

Книги, які можуть вас зацікавити

Закони України "Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності", "Про громадські об'єднання", "Про кооперацію"

Загальні питання розуміння і застосування практики ЄСПЛ. Том 1

Нечиста теорія права. 3 елементами квантової юриспруденції

Страсбурзьке право. Європейський суд з прав людини. Теорія, принципи, практика

Правова позиція захисника у виграних кримінальних процесах. Том 1

Особливі порядки кримінального провадження. Підручник

Перейти до галузі права
Корпоративне право

[Перейти на сайт →](#)